

EURÓPSKA KOMISIA

ODPORÚČANIE KOMISIE

z 27. novembra 2013

o procesných zárukách pre zraniteľné osoby podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní

(2013/C 378/02)

EURÓPSKA KOMISIA,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292,

keďže:

- (1) Cieľom tohto odporúčania je podnietiť členské štáty, aby posilnili procesné práva všetkých podozrivých alebo obvinených osôb, ktoré nie sú schopné pochopiť trestné konanie vzhľadom na svoj vek, duševný alebo fyzický stav alebo telesné postihnutie a účinne sa na nich zúčastňovať („zraniteľné osoby“).
- (2) Stanovením minimálnych pravidiel ochrany procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb by toto odporúčanie malo posilniť dôveru členských štátov v systémy trestného súdnictva iných členských štátov, a pomôcť tak zlepšiť vzájomné uznávanie rozhodnutí v trestnoprávných veciach.
- (3) Štokholmský program⁽¹⁾ sa dôkladne zaoberá posilnením práv osôb v trestnom konaní. Európska rada v jeho bode 2.4 vyzvala Komisiu, aby predložila návrhy na zavedenie postupného prístupu⁽²⁾ k posilňovaniu práv podozrivých alebo obvinených osôb.
- (4) Doteraz sa prijali tri opatrenia, a to smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ⁽³⁾, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ⁽⁴⁾ a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ⁽⁵⁾.
- (5) Odkazy v tomto odporúčaní na podozrivé alebo obvinené osoby, ktoré boli pozbavené osobnej slobody, by sa mali chápať tak, že odkazujú na akúkoľvek situáciu, keď sú podozrivé alebo obvinené osoby v priebehu trestného konania pozbavené osobnej slobody v zmysle článku 5 ods. 1 písm. c) Európskeho dohovoru o ľudských právach a v súlade s interpretáciou judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.
- (6) Rozhodujúce je, aby sa zraniteľnosť osoby podozrivej alebo obvinenej v trestných konaniach rýchlo identifikovala a uznala. Na tieto účely by policajní úradníci, orgány presadzovania práva alebo súdne orgány mali vykonať prvotné posúdenie. Príslušné orgány by takisto mali mať možnosť požiadať nezávislého odborníka o posúdenie stupňa zraniteľnosti, potrieb zraniteľnej osoby a primeranosti akýchkoľvek opatrení, ktoré sa prijali alebo plánujú prijať proti zraniteľnej osobe.
- (7) Podozrivé alebo obvinené osoby alebo ich obhajcovia by mali mať v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi právo spochybniť posúdenie potenciálnej zraniteľnosti týchto osôb v trestnom konaní, a to najmä v prípade, ak by to výrazne bránilo uplatňovaniu ich základných práv alebo ho obmedzovalo. V súvislosti s týmto právom sa od členských štátov nevyžaduje, aby zaviedli osobitné konanie o opravnom prostriedku, samostatný mechanizmus ani postup na podávanie sťažností, v rámci ktorého možno namietať proti tomuto posúdeniu.
- (8) Pojem „právny zástupca“ znamená osobu, ktorá zastupuje záujmy zraniteľnej osoby a má na starosti jej právne záležitosti. Príkladom je najmä zákonný zástupca zraniteľnej osoby, ktorého určí súd.
- (9) Pojem „vhodná dospelá osoba“ znamená príbuzného alebo osobu, ktorá má sociálny vzťah k zraniteľnej osobe a ktorá bude pravdepodobne komunikovať s orgánmi a umožní zraniteľnej osobe uplatňovať jej procesné práva.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 115, 4.5.2010, s. 1.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 295, 4.12.2009, s. 1.

⁽³⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 280, 26.10.2010, s. 1).

⁽⁴⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1).

⁽⁵⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody (Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1).

- (10) Zraniteľné osoby potrebujú počas trestných konaní primeranú pomoc a podporu. Z tohto dôvodu by mali byť právny zástupca zraniteľnej podozrivej alebo obvinenej osoby alebo vhodná dospelá osoba čo najskôr informovaní o trestnom konaní proti zraniteľnej osobe, charaktere obvinenia, procesných právach a dostupných opravných prostriedkoch. Právny zástupca alebo vhodná dospelá osoba by mali byť čo najskôr informovaní o pozbavení osobnej slobody a o jeho odôvodnení, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepším záujmom zraniteľnej osoby.
- (11) Osoby, ktoré sa uznávajú za mimoriadne zraniteľné, nie sú schopné sledovať a pochopiť trestné konanie. Tieto osoby by nemali mať možnosť vzdať sa svojho práva na obhajcu, aby sa zaručilo ich právo na spravodlivé súdne konanie.
- (12) V záujme zaistenia osobnej integrity zraniteľnej osoby, ktorá bola pozbavená osobnej slobody, by zraniteľné osoby mali mať prístup k lekárskemu vyšetreniu na posúdenie ich všeobecného zdravotného stavu a zlučiteľnosti možných opatrení proti nim s ich zdravotným stavom.
- (13) Zraniteľné osoby nie sú vždy schopné pochopiť obsah policajného výsluchu, na ktorom sa zúčastňujú. V záujme zabránenia akémukoľvek spochybneniu obsahu výsluchu a jeho následnému zbytočnému opakovaniu by sa tieto výsluchy mali audiovizuálne zaznamenávať.
- (14) S prihliadnutím na osobitné okolnosti každého prípadu by stav zraniteľnosti nemal predstavovať prekážku prístupu podozrivej alebo obvinenej osoby k dôkazom, ktoré majú k dispozícii príslušné orgány v súvislosti s predmetnou trestnou vecou, v rámci uplatňovania jej procesných práv a práva na účinné opravné prostriedky.
- (15) Toto odporúčanie sa týka zraniteľných osôb, ktoré podliehajú postupu odovzdávania osôb podľa rámcového rozhodnutia Rady 2002/584/SVV ⁽¹⁾ (konania o európskom zatykači). Príslušné orgány vo vykonávajúcim členskom štáte by v konaniach o európskom zatykači mali uplatňovať osobitné procesné práva uvedené v tomto odporúčaní.
- (16) Odkazy v tomto odporúčaní na primerané opatrenia na zaistenie účinného prístupu osôb so zdravotným postihnutím k spravodlivosti by sa mali chápať v zmysle cieľov definovaných v Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím z roku 2006, a najmä v jeho článku 13.
- (17) Odborníci, ktorí prichádzajú do kontaktu so zraniteľnými osobami, by mali absolvovať primeranú odbornú prípravu, aby sa oboznámili s osobitnými potrebami týchto osôb.
- (18) Toto odporúčanie je v súlade so základnými právami a dodržiava zásady uvedené v Charte základných práv Európskej únie. Toto odporúčanie má konkrétne za cieľ presadzovať právo na slobodu, právo na spravodlivé súdne konanie a právo na obhajobu.
- (19) Členské štáty by mali oznámiť Komisii opatrenia, ktoré prijali v nadväznosti na toto odporúčanie, do (36 mesiacov) od jeho oznámenia. Komisia by na základe týchto informácií mala monitorovať a posúdiť opatrenia, ktoré prijali členské štáty.

ODPORÚČA:

ODDIEL 1

PREDMET A ROZSAH PÔSOBNOSTI

1. Týmto odporúčaním sa členské štáty vyzývajú, aby posilnili niektoré procesné práva zraniteľných podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní a zraniteľných osôb v konaní o európskom zatykači.
2. Osobitné procesné práva zraniteľných osôb by sa mali uplatňovať od chvíle, keď začnú byť podozrievané zo spáchania trestného činu. Tieto práva by sa mali uplatňovať do ukončenia konania.
3. Procesné práva zraniteľných osôb by sa mali uplatňovať v súlade s ich najlepším záujmom s prihliadnutím na ich schopnosť pochopiť konanie a účinne sa na ňom zúčastňovať.

ODDIEL 2

IDENTIFIKÁCIA ZRANITEĽNÝCH OSÔB

4. Zraniteľné osoby by sa mali rýchlo identifikovať a uznať za zraniteľné. Členské štáty by mali zaistiť, aby všetky príslušné orgány mohli využiť možnosť lekárskeho vyšetrenia nezávislým odborníkom s cieľom identifikovať zraniteľné osoby a určiť stupeň ich zraniteľnosti a ich osobitné potreby. Tento odborník môže poskytnúť odôvodnené stanovisko v súvislosti s vhodnosťou opatrení, ktoré sa prijali alebo sa plánujú prijať proti zraniteľnej osobe.

⁽¹⁾ Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi (Ú. v. ES L 190, 18.7.2002, s. 1).

ODDIEL 3

PRÁVA ZRANITEĽNÝCH OSÔB*Nediskriminácia*

5. Zraniteľné osoby by pri uplatňovaní procesných práv uvedených v tomto odporúčaní nemali byť nijakým spôsobom diskriminované podľa vnútroštátnych právnych predpisov.
6. Procesné práva poskytnuté zraniteľným osobám by sa mali dodržiavať v celom trestnom konaní s prihliadnutím na charakter a stupeň ich zraniteľnosti.

Prezumpcia zraniteľnosti

7. Členské štáty by mali uplatňovať prezumpciu zraniteľnosti najmä v prípade osôb so závažnými psychologickými, duševnými, fyzickými alebo zmyslovými poruchami, duševnými chorobami alebo kognitívnymi poruchami, ktoré im bránia pochopiť konania a účinne sa na nich zúčastňovať.

Právo na informácie

8. Osoby s telesnými postihnutím by na požiadanie mali dostať informácie o svojich procesných právach v prístupnom formáte.
9. Zraniteľné osoby a podľa potreby aj ich právni zástupcovia alebo vhodné dospelé osoby by mali byť informovaní o osobitných procesných právach uvedených v tomto odporúčaní, a to najmä o tých, ktoré sa týkajú práva na informácie, práva na lekársku pomoc, práva na obhajcu, ochrany súkromia a prípadne práv týkajúcich sa vyšetrovacej väzby.
10. Právny zástupca alebo vhodná dospelá osoba, ktorých zraniteľná osoba alebo príslušné orgány určili na pomoc zraniteľnej osobe, by mali byť prítomní na policajnej stanici a na súdnych pojednávaniach.

Právo na prístup k obhajcovi

11. Ak zraniteľná osoba nie je schopná pochopiť alebo sledovať konanie, nemalo by tým zaniknúť právo na prístup k obhajcovi podľa smernice 2013/48/EÚ.

Právo na lekársku pomoc

12. Zraniteľné osoby by mali mať prístup k systematickej a pravidelnej lekárskej pomoci počas celého trestného konania, ak boli pozbavené osobnej slobody.

Zaznamenávanie výsluchu

13. Akýkoľvek výsluch zraniteľných osôb vo fáze vyšetrovacej väzby by sa mal audiovizuálne zaznamenávať.

Pozbavenie osobnej slobody

14. Členské štáty by mali prijať všetky opatrenia na to, aby sa pozbavenie osobnej slobody zraniteľných osôb pred ich usvedčením využívalo ako posledné riešenie, aby bolo primerané a aby sa vykonávalo v podmienkach zodpovedajúcich potrebám zraniteľnej osoby. Mali by sa prijať vhodné opatrenia na zabezpečenie prístupu zraniteľných osôb, ktoré boli pozbavené osobnej slobody, k primeranému ubytovaniu s ohľadom na ich osobitné potreby.

Súkromie

15. Príslušné orgány by mali prijať vhodné opatrenia na ochranu súkromia, osobnej integrity a osobných údajov vrátane lekárskeho údajov zraniteľných osôb počas celého trestného konania.

Konania o európskom zatykači

16. Vykonávajúci členský štát by mal po zatknutí zraniteľnej osoby zaistiť uplatňovanie osobitných procesných práv zraniteľných osôb v konaní o európskom zatykači, ktoré sú uvedené v tomto odporúčaní.

Odborná príprava

17. Polícia, orgány presadzovania práva a súdne orgány, ktoré sa podieľajú na trestných konaniach vedených proti zraniteľným osobám, by mali absolvovať osobitnú odbornú prípravu.

ODDIEL 4

MONITOROVANIE

18. Členské štáty by mali oznámiť Komisii opatrenia, ktoré prijali na vykonanie tohto odporúčania, do (36 mesiacov od oznámenia).

ODDIEL 5

ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

19. Toto odporúčanie je určené členským štátom.

V Bruseli 27. novembra 2013

Za Komisiu

Viviane REDING
podpredsedníčka